

M. FUAT GÜNDÜZALP

I

Cavit BİNBAŞIOĞLU

A — Hayatı :

1. **Ailesi ve çocukluğu** : Mehmet Fuat Gündüzalp, 31 Temmuz 1897'de (nüfus kaydına göre 1899'da) bugün Yunanistan sınırları içinde bulunan Selânik kentinin 50 kilometre kadar batısındaki Vardar Yenicesi kasabasında doğmuştur. Babasının adı Ahmet, annesinin adı Enise'dir. İkisi de okur yazar idi. Annesi, baba tarafından Gazi Evrenos soyuna, anne tarafından ise, Yenice'nin tanınmış ailelerinden biri olan Fatura'lara mensuptur. Çocukluğu mazbut, fakat yoksul bir aile hayatı içinde geçmiştir.

2. **Gençliği** : Otobiyografisinden öğrendiğimize göre, M. Fuat Gündüzalp'in gençliği de çok fırtınalı bir hayat içinde geçmiştir. Aşağıdaki satırlar, onun hayatından alınan birkaç tablonun kısa tasvirleridir :

Vardar Yenicesi'nde Rüştüye Okulunu (bugünkü ortaokul düzeyinde bir okul) 1912 yılında birincilikle bitiren Fuat Gündüzalp, Selânik Sultaniyesi'ne (lisesine) sınavla parasız yatılı olarak girmiştir. Fakat, buraya ancak bir ay kadar devam edebilmiş, Balkan Savaşı patlak verince okul kapanmış ve kendisi, babasının evine dönmüştür. Ama orada da ancak birkaç hafta kalmış, Yenice kasabası Yunanlılar tarafından işgal edilirken çamurlu yolları çiğniyerek, top mermileri altında ve askerlerle birlikte Selânik'e çekilmiştir. Bu sırada ana baba ve kendinden küçük olan kardeşinden de ayrı düşmüş, Selânikte bir akraba evinde birbirlerini bulabilmişlerdir.

Balkan Savaşı'nın birinci devresi bitip ortalık biraz durulunca Yenice'-

deki evlerine dönmüşlerdir. Bu sırada kasabanın dörtte üçünden fazlası Yunanlılar tarafından yakılmış, yıkılmış, kalanı da yağma edilmişti. Kendi evleri, dört tarafı bahçe içinde olduğu için, yangından kurtulmuş ise de bıraktıkları eşyadan hiç bir şey bulamamışlardır. Yunan işgali altında ve manevi ıstırap içinde iki yılını kaybettikten sonra, sırf kendisinin öğrenimi için, ailece İstanbul'a, oradan da İzmir'e göç ettiler. Birkaç ay İzmir'de oturduktan sonra, ailesi Bergama'ya gidip yerleşti. Fakat kendisi İzmir Sultanisi'ne naklen girmek için uğraşırken o zaman İzmir Darülmüallimini müdürü olan Ethem Nejat 'ın teşvikiyle öğretmenlik mesleğini seçti. Yapılan yarışma sınavını da kazanarak bu okula girdi. Tam o sene Birinci Dünya Savaşı patlak verdi. Göçmen olarak Bergama'ya yerleşmiş olan ailesi geçim sıkıntısı içindeydi. İzmir'deki yatılı öğrenciler de yarı aç bir durumda idiler. 1916-1917 öğretim yılı ortalarında İzmir'den İstanbul Darülmüallimini'ne nakledildi. Orada da durum aynı idi. Fakat İhsan Sungu, İbrahim Alâettin Gövsa, Ali Canip Yöntem, Fazıl Ahmet Aykaç, Ruşen Eşref Ünaydın, İhsan Şerif Saro, Faik Sabri Duran, Harun Reşit Kocacan, Selim Sırrı Tarcan ve Ressam Şevket Dağ gibi her biri kendi alanlarında ün yapmış olan değerli öğretmenlerin oluşturdukları manevi hava ona acısını unutturuyordu. Durup dinlenmeden çalışıyordu. O sıralarda İstanbul Darülmüallimini, Moda'daki Sen Jozef Fransız Okulu binasında idi.

1918 yılında Birinci Dünya Savaşı devam ederken İstanbul Darülmüallimini'ni (Öğretmen Okulunu) bitirdi. 19 arkadaşı ile birlikte 20 kişilik bir grup halinde, öğrenimini ilerletmek üzere, Maarif Nezareti (Millî Eğitim Bakanlığı) tarafından Almanya'ya gönderildi. Fakat, savaşta Almanya ile birlikte yenilmemiz üzerine, Almanya'daki bütün Türkler, hükümetin emriyle Hamburg'ta toplandılar. 1000 kişilik bir kafile halinde —Hamduillah Suphi Tanrıöver en başta olmak üzere— Akdeniz vapuru ile İstanbul'a döndüler. Sadece bir öğretim yılı devam eden kendi ifadesiyle bu Almanya macerası da böylece sona erdi. Gündüzalp bu kez de talihsizliğin kurbanı oldu, öğrenimini tamamlayamadı.

O sırada Selim Sırrı İstanbul Darülmüallimin Müdürü idi. İbrahim Alâettin de onun yardımcısı idi. Almanya'dan dönen mezunlarını okulda aylarca misafir ettiler. Ülke, tarihinin en buhranlı günlerini yaşıyordu. Bu gençler ne olacaktı? O sırada Maarif Nezareti Orta Tedrisat Umum Müdürü olan İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Gündüzalp'i İstanbul'da bir okula tayin etmek istedi; fakat bu idealist genç, Anadolu'da çalışmayı tercih ediyordu. Bursa Maarif Müdürü ile muhabere ederek oraya gitti. Bursa Sanat Okulu öğretmenliğine tayin edildi. Ek görev olarak da Askerî Rüştiye'de ders aldı. İzmir'i işgal etmiş olan Yunanlıların bu sıra Bergama'yı da alacaklarını düşünen Fuat Gündüzalp, daha İstanbul'da iken babasına yazmıştı. İkinci kez göç eden aile bireyleri Bursa'da birleştiler. Hepsinin geçimi, he-

nüz çocuk denecek yaşta olan Fuat Gündüzalp'in omuzlarına yüklenmişti. Fakat, ülkenin içinde bulunduğu trajik durum bir tarafa bırakılırsa, hayatlarından memnun idiler.

Yunanlıların Balıkesir'den Bursa'ya doğru yürüdükleri duyulunca Gündüzalp, genç ve bekâr arkadaşlarıyla ve sanat okulu öğrencileriyle —müdürleri başlarında olmak üzere— önce Bilecik'e, sonra da Eskişehir'e çekildi. Ana-baba ve kardeşini Bursa'da bırakmıştı. Bir yıl sonra Eskişehir'in de düşman işgaline bırakılacağı anlaşılınca, müdürleri Ekrem Saraç başta olmak üzere, birkaç arkadaşı ve 30 kadar öğrenci ile birlikte Ankara'ya çekildiler. (Bu sırada Ankara'da toplanan Maarif Kongresi'ne katıldı.) Her çekilişte üzerlerindeki elbise ve birer çantadan başka bir şey götürmüyorlardı. O sıralarda Ankara, ana baba gününe dönmüştü. Yunanlıların yeni kurulmuş olan Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin merkezi olan bu kenti de işgal etmesi ihtimali karşısında hükümet daireleri Kayseri'ye taşınıyordu. Bu sırada Eskişehir Erkek Öğretmen Okulunun müdür, öğretmen ve öğrencilerinin de Kastamonu'ya gitmeleri emredildi. Yaya olarak ve yollardaki hanlarda yatarak bir haftada Kastamonu'ya vardılar. Oranın öğretmen okulunda misafir edildiler. O sıralarda Hamdullah Suphi Maarif Vekili, Vasıf Çınar da onun özel kalem müdürü idi.

Fuat Gündüzalp, arkadaşları ile birlikte Kastamonu'da bir taraftan ülkenin, bir taraftan da kendilerinin geleceğini kara kara düşünürken bir gün Kastamonu Maarif Müdürlüğü'ne çağrıldı. Hamdullah Suphi, Fuat Gündüzalp'ı Bartın'da yeni açılacak İdadi Mektebinin (aşağı yukarı ilse) müdürlüğüne atamıştı. Arkadaşlarına veda ederek bir katır sırtında Bartın'a gitti. Oradaki Rüştüye Okulunun sınıflarıyla birlikte bu binada bulunacaktı. Çarşı içinde bulunan binanın hiç bahçesi yoktu. İdadi sınıflarında okumaya istekli 7-8 öğrenci bulunabildi. Burası çok sakin bir yerdi. Kurtuluş Savaşı'nın en cıvıvı günlerini burada geçirdi. Fakat, gençliğinin bütün ateşli arzularına ve gece gündüz didinmesine rağmen bu okulu istediği şekle sokamadı. Zaman kötü, çevre çok ilgisizdi. Bu şirin kasabada bir buçuk yıl kalabildi. Nihayet, öğretmen okullarından birine öğretmenlikle naklini istedi. Ders yılı ortasında Kayseri Öğretmen Okulu'na nakledildi.

Kayseri Erkek Öğretmen Okulunda ancak 3-4 ay çalıştı. Ertesi ders yılı başında bu okul kapatıldı; öğrencileri, öğretmen Fuat Gündüzalp ile birlikte Sivas Öğretmen Okulu'na nakledildi. Burada da ders yılı ortasına kadar kalabildi. Sivas'ta Muallimler Birliği Başkanlığı'na seçilmişti. İlkokul öğretmenlerinin 10 aylık maaşları verilmemişti. Çünkü, maaşların verildiği il özel idaresinin gelirleri borçlarını ödemeye yetmiyordu. Bu sırada merkezdeki öğretmenler grev yaptılar. Sonunda Bakanlığın yardımı ile maaşlarını aldılar. Gündüzalp bu olaydan otobiyografisinde şöyle söz eder :
«Bu olayın bir teşvik edicisini arayıp bulmak gerekti. Kabak Gündüzalp'in

başında patladı»; O sırada Vasif Çınar Maarif Vekili idi. Valinin yazması üzerine Gündüzalp azledildi. Bir atlı arabaya atlayarak bir haftada Ankara'ya vardı. Durumu vekil'e arzetti. Vekil durumu anlayışla karşılayarak kendisini Trabzon Öğretmen Okulu'na atadı.

Trabzon Öğretmen Okulunda da pek az kaldı. O sırada Adana Erkek Öğretmen Okulu'nda müdür olan ünlü şair Ali Ulvi Elöve, kendisini oraya davet ediyordu. Bunun üzerine Adana'ya naklini istedi. Yeni ders yılı başında oraya gitti. Fakat, Adana, ona hiç de uğurlu gelmemişti. Burada da, Erkek Öğretmen Okulları'nın 4 yıldan 5 yıla çıkarılması yüzünden öğrenciler grev yapmışlardı. Son sınıf öğrencilerine, dördüncü sınıfta okudukları dersleri tekrar ettiriyorlardı. Bunlar, bir dilekçe ile Vekâlet'e müracaat ettiler. Bu gereksiz tekrardan vazgeçilmesini istediler. Öğrenciler, bu dilekçenin müsvettesini öğretmenleri Fuat Gündüzalp'e göstermişler ve bir iki noktasını düzelttirmişlerdi. Vekâlet, dilekçelerini kabul etmeyince grev yaptılar. Meğer, bütün öğretmen okullarının öğrencileri aralarında haberleşerek hep birlikte grev yapmaya karar vermişler imiş. Bu olaydan da Fuat Gündüzalp sorumlu tutulmuş ve sonunda Gündüzalp buradan da ayrıldı.

Babası, yurdumuz Yunan işgali altında iken ölmüştü. Buradan anne ve kardeşinin bulunduğu Bergama'ya gitti. Bu sırada Manisa Maarif Müdürlüğü'nün teklifi ile —geçici bir zaman için— Akhisar İkmal Okulu'nda (bir çeşit ortaokul) birkaç ay öğretmenlik yaptı. Hamdullah Suphi ikinci kez Vekil olunca Ankara'ya gitti. Vekil onu tanımıştı. Derhal Balıkesir Kız Öğretmen Okulu Meslek Dersleri Öğretmenliğine atadı (1925). İşte bu tarihten sonra Fuat Gündüzalp'in hayatı istikrar buldu.

3. Öğrenimleri : İlkokul ve rüştiye öğrenimlerini Vardar Yenice'sinde yaptı. 1912 sonbaharında parasız yatılı olarak Selânik Sultanisi'ne (lisesine) girdi. Balkan Savaşı sırasında önce İstanbul'a, sonra İzmir'e göç edince ailesi Bergama'da yerleşti ve kendisi de İzmir Erkek Öğretmen Okulu'na parasız yatılı olarak girdi. İki yıl sonra, İstanbul Erkek Öğretmen Okuluna nakletti ve 1918 yılında da buradan mezun oldu. Hemen o yıl, 19 arkadaşları ile birlikte öğrenimini tamamlamak üzere Maarif Nezareti tarafından Almanya'nın Etlingen kentindeki öğretmen okuluna gönderilmiş ise de Birinci Dünya Savaşı'nın müttefik olan Türkiye ve Almanya'nın yenilgisi ile sona ermesi üzerine, ertesi yıl, yine arkadaşlarıyla birlikte İstanbul'da dönmeye mecbur tutulmuştur. Bundan sonraki öğrenimini tamamıyla özel çalışmalarla tamamlamıştır. (1930 yılı yaz aylarında —Maarif Vekâleti'nin yardımıyla— Almanya ve Avusturya'da bir inceleme gezisi yapmış, bu arada bir ay devam eden Yena Üniversitesi'nin tatil kurslarından bazılarını da izlemiştir.) Yabancı dillerden yalnız Almancayı öğrenmiştir.

4. **Bulunduğu görevler** : Yukarıda sırası geldikçe değinildiği üzere, 1919'da Almanya'dan dönünce İstanbul'da kalması mümkün iken Anadolu'da hizmet etmeyi tercih etmiş ve Bursa'da sanat okulu ile askeri rüştiyesinin tarih öğretmenliğine tâyin edilmiş, 1920 yılının temmuz ayında Bursa'nın Yunanlılar tarafından işgali üzerine Ankara'ya gelerek Maarif Vekâleti tarafından kendisine Eskişehir Darülmuallimini Tatbikat Mektebi Müdürlüğü, kısa bir süre sonra da ek görevle pedagoji tarihi öğretmenliği, ders yılı sonlarına doğru ise aynı okulun tarih ve coğrafya öğretmenliği verilmiştir. Fakat, 1921 temmuzunda Eskişehir'in de Yunanlılar tarafından işgali üzerine, yine Ankara'ya gelmiş ve Bartın İdadisi Türkçe öğretmenliği ile müdürlüğüne tâyin edilmiştir. Ondan sonra sırasıyla ve kısa sürelerle Kayseri, Sivas, Trabzon ve Adana Darülmualliminlerinde meslek dersleri öğretmenliği yapmış, ancak 1925-1926 öğretim yılı başında Balıkesir'e nakledilerek burada 11 yıl kalmış, ilkin kız ve erkek öğretmen okullarında meslek dersleri okutmuş, oradaki son dört yılını ise öğretmen okulundaki derslerine devam etmekle birlikte, kız ve erkek ortaokullarında müdürlük ve yurttaşlık bilgisi öğretmenliği ile geçirmiştir. 1931-1932 öğretim yılında Balıkesir Öğretmen Okulu'nun müdür yardımcılığı görevini yapmıştır.

1936 yılı eylül ayında Edirne Erkek Öğretmen Okulu Müdürlüğü ve meslek dersleri öğretmenliğine, 1938-1939 öğretim yılı ortasında Konya Kız Öğretmen Okulu meslek dersleri öğretmenliğine, 1947-1948 öğretim yılı başında Ankara'da Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü meslek dersleri öğretmenliğine getirilmiş ise de birkaç hafta sonra bu Enstitü'nün kapatılması üzerine Ankara'da Gazi Eğitim Enstitüsü meslek dersleri öğretmenliğine atanmıştır. 16 Haziran 1964 tarihinde emekli oluncaya kadar bu görevde kalmıştır. Önemli eserlerini bu dönemde yazmıştır. Emekli olduktan birkaç yıl sonra bel kireçlenmesinden muzdarip olan Fuat Gündüzalp, 15 yıl kadar sokağa çıkamamış ve nihayet 15 Mart 1986 tarihinde Ankara'da hayata gözlerini yummuştur.

5. **Kişiliği** : Fuat Gündüzalp, çok çalışkan, dürüst, açık sözlü, medeni cesaret sahibi bir eğitimcimizdi. Fikirlerini bilimsel esaslara dayandırarak ifade ederdi. Kuramsal düşünceler yerine, uygulamaya daha çok önem verirdi. Her düşüncüyü ülke gerçeklerini dikkate alarak değerlendirirdi. Bunu, ta gençliğinde yazdığı «Talim ve Terbiye Teşkilâtımızda Buhran» adlı kitabında bile görüyoruz. Bu kitabında ileri sürdüğü önerilerini, ülkemizin o günkü koşullardaki ekonomik ve toplumsal durumunu gösteren gerçeklere dayamıştır. Hareket noktası bunlardır.

Bu kişilik özellikleriyle M. Fuat Gündüzalp, yetiştirdiği binlerce öğrenciye örnek olmuştur. Yalnız öğrencilerine değil, meslek dergilerindeki yazıları ve kitaplarıyla da öğretmen topluluğunu etkilemiştir. Öğrencisi olsun, ya da olmasın birçok öğretmen, onun kişiliğinin izlerini taşır. O, öğ-

rencilerini ve mesleğini çok severdi. «Dünyaya yeniden gelecek olsam, yine öğretmenlik mesleğini seçerdim» derdi.

Okulda öğretmen-öğrenci ilişkileri son derece içtendi. O, bunu, öğretmen okullarının kuruluşunun 100. yıldönümü dolayısıyla **İlköğretim** gazetesinde çıkan bir yazısında şöyle dile getirir :

«Ben, her şeyden önce, öğretmen okullarının öğrencilerine meftunum. Onların karşısında ders okutmakla veya aralarında arkadaşça konuşmakla geçirdiğim saatler, benim mesut zamanlarımı teşkil eder. Onlarla birlikte bulunduğum zaman bütün dertlerimi ve üzüntülerimi unuturum. En tuhafı şu ki, hasta halde sınıfa girdiğim zamanlar, oldu; fakat, öğrencilerim hasta olduğumu hissetmediler ve ben, sınıftan biraz daha iyileşmiş, kuvvetlenmiş olarak çıktım. Onlardan da her zaman sevgi ve karşılık gördüm, hâlâ da görmekteyim. Türkiye'nin neresine gitsem bazen en küçük ve sapa köylerde bile onlara rastlarım. İçlerinde lise müdürü, millî eğitim müdürü, Bakanlık teşkilâtında şube müdürü, hatta yüksek okul öğretmeni olanlar vardır. Bana karşı istisnasız olarak sevgi ve saygılarını gösterirler ve ben, vaktiyle onlara karşı vermiş olduğum sıcaklığımı, şimdi onlardan fazlasıyla alıyorum; hele üzeri ebedî karlarla kaplı bir volkana benzeyen kafamın buzlarını bir parça eritmek için kalbimin ısıtmaya muhtaç olduğu bu son yıllarımda eski öğrencilerimin bu sevgileri hayatımın en değerli mükâfatını teşkil etmektedir. Ben, lüks otomobilleri, villaları ve yatları ne yapayım? Ben, bu milletin öz evlâtlarını yetiştirmek için bütün ömrümü, bütün kalbimi verdim. Bu evlâtlar bunu takdir ettiler, millete karşı olan ödevlerini, beni memnun edecek şekilde yapmaktadırlar. Eğer, bu memlekette beklediğimiz ve özlediğimiz ilerlemeyi henüz göremiyorsak, bunun suçluları onlar değildir.» (İlk Öğretim. Cilt : 13, Sayı : 249-251, 1 Temmuz 1948).

1948'de öğretmen okullarıyla ilgili bu içten anı yazısını şöyle bitiriyordu : «Siz, ey eski arkadaşlarım ve ey eski öğrencilerim, tesadüfen bu yazımı okursanız, o kutsal yuvalarda geçen güzel günlerimizi hatırlayınız. Bu hatıralar arasında bir gözlüklü Fuat Gündüzalp'in hayalini de bulmaya çalışınız. İçinizde onu, kalpaklı, fesli başıyla, simsiyah veya tek tük kır düşmüş saçlarıyla hatırlayanlar da olacaktır; son yıllardaki pamuk saçlarıyla da. Sizler benim en iyi dostlarımsınız. Hepinize selâmlar.»

Fuat Gündüzalp, gençliğinde Sivas'ta öğretmenler derneğinde çalıştığı kısa süre hariç hiç bir derneğe ve kulübe kayıtlı değildi. Okulunda ve

evinde çalışmayı tercih ederdi. Boş zamanlarını okumak, radyo dinlemek, bahçe işleriyle uğraşmak ve güzel havalı günlerde bir iki saat süren yürüyüşler yapmak suretiyle geçirmeyi severdi.

Emekli öğretmen olan eşi Bayan Hüsnüye Gündüzalp ile 1928 yılında Balıkesir'de evlenmişti. 1936 doğumlu Sezen isminde bir erkek çocukları vardır.

Değerli hizmetlerinden dolayı kendisine 1984 yılında Ankara'da Türk Eğitim Derneği tarafından «Eğitim Hizmet Ödülü» verilmiştir.

(Eserleri ve eğitime katkıları gelecek sayımızda).

M . FUAT GÜNDÜZALP

— II —

Cavit BİNBAŞIOğLU

B — Hizmetleri ve Eğitim Görüşleri :

M. Fuat Gündüzalp'ın hizmetleri ve eğitim görüşlerini katıldığı resmi toplantılardaki konuşmaları ile yazdığı kitap ve yazılardan anlayabiliriz. M. Fuat Gündüzalp, öğretmenliğinin yanısıra belli başlı üç resmi toplantıya katılmıştır. Bunlardan birincisi 16 Temmuz 1921 günü Ankara'da toplanan Maarif Kongresidir. Bu kongrenin tutanakları yayımlanmamıştır. Fakat, burada söylediği sözlerle ilgili görüşlerini, bundan kısa bir süre sonra hem Millî Eğitim Bakanlığı'na bir rapor halinde sunmuş, hem de bunu biraz genişleterek 1924 yılında «Talim ve Terbiye Teşkilâtımızda Buhran» adıyla bir kitapta toplamıştır. Bu kitapta eğitimimizin pek çok sorunu karşısında, o günkü koşullara göre, nasıl hareket etmemiz gerektiğini açıklamıştır. Bu kitapla, o günlerde millî eğitimimizi incelemeye gelen ünlü eğitimci John Dewey'nin görüşleri arasında nasıl bir benzerlik ya da paralellik olduğunu görmemek mümkün değildir. John Dewey'nin raporu, bu kitabın basımından bir yıl sonra 1925 yılında Maarif Vekâleti Mecmuası'nda yayımlanmıştır.

Katıldığı ikinci genel toplantı 1949 yılında toplanan 4. Millî Eğitim Şûrası'dır. Bu Şûra da özellikle demokratik eğitim ve okullarda din eğitimi konusundaki görüşleriyle dikkati çekmiştir. Üçüncüsü de 1952 yılında toplanan 5. Millî Eğitim Şûrası'dır. Bu Şûra'da tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinin ilk ve orta dereceli okullarda «sosyal bilgiler» adı altında birleştirilmesi gerektiği görüşünü savunmuştur. Bu istek, daha sonra yayımlanan programlarda gerçekleşmiştir. Bu Şûra'da yalnız öğretmen okulları ve köy enstitüleri programında bu değişiklik yapılmıştır.

Fuat Gündüzalp'ın ilk eseri ülkemizdeki eğitim ve öğretim sorunlarına ilişkindir. Bu kitaptaki görüşler, daha sonraki yazılarında bulunan görüşlerin de temelini oluşturmaktadır. 1924 yılından 1948 yılına kadar. bir çeviri kitabı hariç, yazı yazmamıştır. Bundan sonra başta Millî Eğitim Bakanlığı'nın yayımladığı İlk Öğretim Gazetesi olmak üzere (1948-1958), Öğretmen (1948-1949), Gayret (1954-1955), Çocuk ve Yuva (1955-1957), Köy ve Eğitim (1955-1958), Tedrisat Mecmuası (1957-1958) ve Eğitim Hareketleri (1959) dergilerinde pek çok yazısı çıkmıştır.

Fuat Gündüzalp'in en çok üzerinde durduğu başlıca eğitim sorunları şunlar olmuştur :

1. Okullarda eğitim,
2. Bütün öğretim düzeylerinde uygulamalı eğitim,
3. Genç kızların ve kadınların eğitimi,
4. Öğretmen okullarının köy koşullarına ve ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenmesi,
5. Köy Okullarında devamsızlık ve birleştirilmiş sınıflar sorunu,
6. Öğretmenlerin üniversitede okumaları sorunu,
7. Diğer genel sorunlar.

Bu sorunlar hakkındaki görüşlerini şöyle belirtebiliriz :

Okulda Demokratik Eğitim Sorunu :

O, daha 1924 yılında yayımlanan ilk kitabında okullardaki katı disiplinlerden yakınıyor ve demokratik bir eğitimin gerekliliğini vurguluyordu. Daha sonraları üzerine aldığı Edirne Öğretmen Okulu Müdürlüğü görevinde iken bu konuda ileri adımlar atmıştır. Onun bu konudaki görüşleri şöyledir : «.....Çocuklarımızı cesaretsiz yapan, onların girişim ve nefse güven gibi hasletlerini yok eden daha önemli etken, okullarımızın disiplin konusundaki hatalarıdır. Biz, hâlâ okul hayatını kışla hayatından ayıramadık. Çocukların en ufak davranışlarına varıncaya kadar karışmayı, onların başlarında daima emredici ve hükmedici durumda bulunmayı öğretmenliğin zorunlu gereklerinden sayıyoruz. 7 yaşından 15-20 yaşlarına kadar hep emir, gözetim ve vasilik altında yaşamaya, kendi kendine hiçbir iş yapmamaya alışan gençlerin hayata atıldıkları zaman bu alışkanlıklarını ancak hükümet daireleri ve kalem hayatı tatmin ediliyor. Bunlar, icat ve yaratmaya, etkinliğe, kişisel girişime, cesarete dayanan işlerden nefret eden kölelik hayatına meftundurlar.» (Maarif Teşkilâtımızda Buhran, s. 24-25)

Fuat Gündüzalp, demokrasiden ne anladığını «Demokrasi, Eğitimin Bir Numaralı Aracı» başlıklı yazısında şöyle belirtir :

1. Demokrasi, bireyler arasında sınıf farkı ve ayrıcalık tanınmayan bir rejimdir.
2. Demokraside kanun karşısında her yurttaş eşit hakiara sahiptir. Yalnız herkesin topluma karşı yüklenmiş olduğu ödevler başka başka olduğundan bu ödevlerin iyi yapılması ereğiyle bazı bireylere birtakım müsaadeler ve yetkiler verilmiştir. Milletvekillerinin dokunulmazlığı, polis memurlarının tabanca, taşıması gibi. Topluma karşı yüklenilmiş olan görevleri kolaylaştırıcı nitelikte olmayan yetkilere birer ayrıcalık gözü ile bakmak tabiidir. (Eşitlik ilkesi)
3. Demokraside bireylerle devletin karşılıklı hak ve ödevleri kanunlarla saptanmıştır. Bu kanunların dışına çıkmak suç sayılır. Bu su-

çu işleyen kimse, kim olursa olsun, cezalandırılır. Demokraside kanun kutsal bir kavramdır.

4. Kanunları, milleti hakkıyla temsil eden milletvekillerinden müteşekkil meclis yapar.
5. Özel bir kanunla kendilerine seçim hakkı verilmiş olan yurttaşlar, tam bir serbestlik içinde milletvekillerini seçer.
6. Demokraside yurttaşlar, seçim hak ve özgürlüklerinden başka, tabii kanun çerçevesi içerisinde, istediği dine ve felsefi mesleğe inanmak, düşüncelerini sözle ve yazı ile yaymak, toplantılar yapmak ve cemiyetler kurmak gibi özgürlüklere de maliktir. (Erkinlik ilkesi)» (İlk Öğretim, cilt : 13, sayı : 255-256, sayfa : 3331)

Onun demokrasi eğitiminin bir numaralı aracı dediği şey, İngilizcede «self quavernment» denilen şeydir. Ona göre, çocuklarımıza demokrasi-nin istediği nitelikleri kazandırmak, çocukları, hiç olmazsa, okulda geniş ölçüde demokrasi hayatında yaşatmakla mümkündür. Başka bir yazısında da «Biz, ülkemizde demokrasi rejiminin sarsılmaz temellere dayanması için, öğretmenlerin ve millî eğitim yöneticilerinin çok büyük rolleri ve sorumlulukları olduğuna inanıyoruz. Yalnız kanun yapmak yolu ile demokrasiyi kökleştirmek mümkün değildir. Bu kanunları anlayışla uygulayacak ve onlara gönül rızasıyla uyacak ve gerektiğinde eskimiş kanunları günün ihtiyaçlarına göre değiştirmek için, ilgilileri harekete geçirecek yurttaşlar gerektir. O yurttaşlar ki, zaten kanunları yapanları da seçeceklerdir ve seçmektedirler. Böyle bir yurttaş kitlesini yetiştirmek için eğitim ve öğretimden daha büyük bir kuvvet, okul ve öğretmenden daha kuvvetli bir araç var mıdır?» (İlk Öğretim, cilt : 17, sayı 324, sayfa : 4213, 15 Ocak 1952).

1949 yılında toplanan 4. Millî Eğitim Şûrası'nda da savunduğu bu görüşler Şûra'ca kabul edilmiş, fakat Millî Eğitim Bakanlığı'nca uygulamaya konulmamıştı. Bunun üzerine 1952'de toplanan 5. Millî Eğitim Şûrası arifesinde Bakanlığın gazetesinde yine Bakanlığı eleştirerek şöyle diyordu : «Dördüncü Şûra'da bir «Demokratik Eğitim» komisyonu vardı. Hukukçulardan, okul müdürlerinden ve birkaç da pedagoji hocasından teşkil edilmiş bu karmaşık komisyon oldukça iyi bir rapor hazırlamış ve bunu oy birliği ile kabul etmişti. Genel kurulda da bu rapor beğenilmiş —bir tek muhalif müstesna— hemen hemen oy birliği ile kabul edilmişti. Fakat, aradan üç yıl geçtiği halde, bugüne kadar bu rapordaki tavsiyelerin Bakanlıkça ele alınıp da uygulandığı görülmemiştir. Acaba böyle bir konuyu, gündeme koymuş olan o zamanki Bakan, «Demokratik Eğitim» sözünden bambaşka bir şey mi anlıyordu ki. Oysa, kanaatimce bu rapor, —bazı eksiklerine rağmen— demokratik gelişme tarihimizde merhale sayılacak değerdedir.» (İlk Öğretim, Cilt : 17, sayı : 338, sayfa : 2. 15 Ağustos 1952).

Bütün Eğitim Düzeylerinde Uygulamalı Eğitim Sorunu :

Fuat Gündüzalp, ezberciliğe dayanan öğretim yöntemlerine ta gençliğinde yazdığı ilk kitabından beri daima karşı çıkmıştır. Uygulamalı eğitime taraftardı. Bu bakımdan cumhuriyet kurulduktan hemen sonra getirilen Amerikalı eğitimci John Dewey'nin ülkemize gelmiş olmasını takdirle karşılamaktadır. O, şöyle diyor: «Amerikalı büyük eğitimci John Dewey'nin okullarımızı düzeltmek için getirilmesine karar veren Millî Eğitim Bakanlığı, bu davranışından dolayı kutlanmaya değerdir. John Dewey'nin seçilmesinde büyük isabet vardır. Bu adam, çocuklara her şeyin iş başında öğretilmesi, etkinlik ve becerileri artırmayan eskimiş derslerin okullardan kovulması, herhangi bir iş ve ders sırasında çocukların ilgilerine büyük yer ve önem verilmesi taraftarıdır... Okullarımızı miskinlik içinde bırakan daha birçok öğretim yöntemleri ve eğitim kusurlarını burada saymaya gerek görmüyorum. Çünkü, bunlar, herhangi bir eğitim kitabında ayrıntılı olarak açıklanan ve yıllardan beri kendi eğitimcilerimiz tarafından da kuramsal ve pratik düzeyde saldırılara uğrayan şeylerdir. Örneğin ezbercilik, dayak ve saire gibi, ki, hepsi de pratik öğretim ve özgür eğitim sorunlarının ayrıntılarından sayılır.» (Maarif Teşkilâtımızda Buhran, s. 24-25)

Eğitimciler arasında J. Dewey'yi, G. Kerschensteiner'i ve O. Decroly'i çok sevdiği anlaşılıyor. J. Dewey'nin 90. yılını kutlama töreninde yaptığı konuşmada «Onu (J. Dewey'i) sadece dost Amerika'nın büyük bir yurttaşı sıfatıyla değil, bütün insanlığın çok değerli bir hemşehrasi sıfatıyla de selâmlıyoruz» sözleri ile bitirir. Bu da onun iş eğitime ve onun temsilcilerine karşı olan sevgi ve saygısını gösterir. «Talim ve Terbiye Teşkilâtımızda Buhran» adlı kitabında orta dereceli okullarımızın hemen hepsinin sanat okullarına benzer bir düzenle örgütlenmesini önermektedir. Sürekli olarak okullarımızın iş adamı yetiştirememesinden yakınmaktadır. «Eskiden beri, özellikle, orta dereceli okullarımızı bitiren gençlerin çoğunluğu kişisel uğraşı ve girişim gerektirmeyen memuriyet hayatına atılmayı tercih etmektedirler. Bu hal, ülke için felâkettir. Ekonomik hayatın ilerlemesi, en üstün çalışmaya, kişisel girişime, pratik beceriye ihtiyaç gösterir. Bu hasletler toplum çevremizde de pek az gelişebiliyor, okullarımızda ise büsbütün yok ediliyor... Pratik insanlar yetiştirmek sorununda en önemli roller tabiat dersleri ile el işleri ve tarım derslerine isabet ediyor. Ellerini ve gözlerini kullanmasını bilmeyen okullulara bu alışkanlıkları verecek olan ancak bu derslerdir. Oysa, bu dersler için gerekli olan bütün araçların elde edilmesi büyük masraflara bağlı olduğu gibi, bunları başarı ile kullanacak öğretmenlerimiz hemen hemen yok gibidir.» (Talim ve Terbiye Teşkilâtımızda Buhran, s. 21-22).

Genç Kızların ve Kadınların Eğitimi :

Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda genç kızların ve kadınların eğitimi

ülkemizde bir sorun halinde idi. Kurtuluş Savaşının cephe gerisindeki büyük yüklerini çekmiş olan kadınlarımızın cumhuriyet ilân edildikten sonra uygarlık düzeylerini yükseltmeye demokratik toplumun özgür ve bilgili bir üyesi olmaya hakları vardı. Bu bilinci onlara verecek olan ülkenin aydın öğretmenleri idi. İşte Fuat Gündüzalp, bu öğretmenlerden biri olarak «Talim ve Terbiye Teşkilâtımızda Buhran» kitabında buna da yer vermiştir. «Kadınların da hayatın bütün nimet ve özgürlüklerinden yararlanması taraftarıyız. Ancak, bu taraftarlığımızı onun toplum hayatındaki ödevlerini inkâr edecek kadar ileri götüremeyiz. Niçin aydın kadınlarımız çoğunlukla bu ödevlerini yapmak istemiyor ve ev işlerinden çekiniyorlar? Acaba, ilim ve irfan ile ev işleri bağdaşmaz şeyler mi? Hayır. Uygarlıkça çok yüksek uluslarda, örneğin İngilizlerde ve Almanlarda kadınların hem aydın, hem de iyi bir ev hanımı olduklarını görüyoruz. O halde bizde kızlarımızın eğitim ve öğretimine böyle bir yön vermek zorundayız. Anlaşıyor ki, eğitim ve öğretim yönünden, kız okullarımız da erkek okullarımız gibi, aynı hastalıkla hastadır. Kızlarımızın bilgi düzeyini yükseltirken onlara gelecekteki annelik görevlerini kolaylık ve beceri ile yapacak pratik bir eğitim vermeyi ve kendilerini ev işlerine bağlı alışkanlıklarla bezemeyi de unutmamalıyız. Bu önemli görev en çok kız öğretmen okullarımıza düşüyor» (Talim ve Terbiye Teşkilâtımızda Buhran, s. 26-27).

Öğretmen Okullarının Köy Koşullarına ve İhtiyaçlarına Göre Yeniden Düzenlenmesi :

Öğretmen okullarının köy koşullarına ve köy ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenmesini istemektedir. Bu görüşü ile daha sonraları kurulan köy enstitülerinin kuruluş amaçları arasında bir paralellik vardır. Onun bu görüşleri ile J. Dewey'nin hazırladığı Türkiye Maarifi Hakkında Rapor'da ileri sürülen görüşler arasında pek çok benzerlik vardır. Fuat Gündüzalp, 1924'te Sivas Vilâyet Matbaasında basılan «Talim ve Terbiye Teşkilâtımızda Buhran» adlı kitabında bu konudan söz ederken şöyle diyor : «Şunu mutlaka teslim edelim ki, köy öğretmenliği için yüksek bilgiden çok sağlam ahlâk ve karakter gereklidir. Yüksek bilgi ve bundan doğan çeşitli ihtiyaçlar bu hususta bilâkis zararlıdır. Çünkü, insanın köylerimizin basit çevresine uyumuna engel olur. Bilgice «az, fakat öz» deyimini öğretmen okulu öğrencilerinin ayırıcı niteliği olmalıdır. Hele bir öğretmen, bildiğini mutlaka uygulayabilmeli, bilgin olmaktan çok, araştırmacı ve öğretim yöntemlerini iyi kullanmaya çaba harcamalıdır.» (Talim ve Terbiye Teşkilâtımızda Buhran, S. 88) Bu görüşünden dolayıdır ki, Fuat Gündüzalp, köy enstitülerinin kurulmasını büyük bir sevinçle karşılamış, bunların klasik öğretmen okullarına dönüştürüldüğü yıllarda (1954-1955) köy enstitülerini savunucu yazılar yazmıştır.

Köy Okullarında Devamsızlık ve Birleştirilmiş Sınıflar Sorunu :

Köylerin ilk kez okula kavuştuğu 1940'lı yıllarda köy okullarında büyük bir devamsızlık sorunu vardı.. O, bu sorunu basit bir devamsızlık sorunu olarak görmüyordu.. Ona göre, bu sorun, köy kalkınması sorununun bir parçası idi. O, köy kalkınması sorununun yalnızca okul ve öğretmenle çözülemeyeceğine inanıyordu. Ona göre bunu ancak, bir topyekûn köy kalkındırma seferberliği gerçekleştirebilirdi. O şöyle der : «Bir köyün ekonomik ve uygarlık düzeyinin yükselmesini sadece bir okul ve öğretmenden beklemek, şimdiye kadar birçok eğitimcimizin düştükleri en büyük hatalardandır. Köy kalkınması sorunu yalnızca bir okul ve öğretmen sorunu değildir. Köyü kalkındırmak da sadece Millî Eğitim Bakanlığının başara-bileceği bir iş değildir. Bu, bütün devlet örgütünün topyekûn seferber olmasını gerekli kılan bir uygarlık sorunudur.» (İlk Öğretim, cilt : 17, sayı : 328, sayfa : 2. 15 Mart 1952).

O, köy okullarında devamın sağlanmasında en önemli etkenin köylülerin öğrenim ihtiyacını duymasında arar. Ona göre topyekûn seferberlik şu alanlarda yapılmalıdır :

1. Köyü kente bağlayan yollar yapılmalı;
2. Her köy odasına devlet tarafından birer radyo sağlanmalı;
3. Her köye ve okula mutlaka bir telefon alınmalı;
4. Her köyün bir okuma odası bulunmalı;
5. Gezici demircilik, marangozluk, tarım sanatları, ev idaresi sanatları kurslarının sayısı artırılmalı ve köylere bol tarım araçları gir-meli;
6. Yoksul çocuklara kitap, defter ve benzeri eğitim ve öğretim araç ve gereçleri verilmeli;
7. Bol hekim, sağlık memuru, hukukçu, tarımcı yetiştirelim ki, bunlar büyük kentlerde iş bulamayıp köylere yayılmaya mecbur kalsınlar.
8. İlçelerin sayısını artıralım. İlçe yöneticileriyle köylülerin demokrat-ça temasını sağlayalım. Hükümet memurlarına da halkın âmiri de-ğil, hizmetkârı oldukları kanaatini bir «demokrasi dini» olarak aşı-layalım.
9. Köylere içme suyu getirmek, akarsuları disiplin altına almak, ba-taklıkları kurutmak, topraksız köylüye toprak vermek, yoksul köy-lüye kredi açmak, köylü yurttaşların ürünlerini yok pahasına mad-rabazlara kaptırmamak... gibi işleri —ki son yıllara eski zamanlara oranla büyük önem verildiğini şükranla görüyoruz. Bugünkünden çok daha fazla ilgi gösterelim.
10. Askere alınan yurttaşlara, asker ocağında mutlaka okuma ve yaz-ma öğretelim; yeter derecede öğrenmedikçe bir eri terhis etme-

yelim. Bu hususta yedek subay olan ilkokul öğretmenlerinden de çok yararlanılabilir. Zaten mükemmel bir eğitim ocağı olan ordumuzu, tam anlamıyla bir okul haline getirelim ve yurt savunmasının yalnız silâhli değil, kafa ile de yapılacağına bugünkünden daha fazla inanalım. (İlk Öğretim, Cilt: 17, Sayı 329, s. 2, 1 Nisan 1952).

O, yazılarında bugün de bir sorun olan köy okullarında birleştirilmiş sınıflar sorununa da yer vermiştir. Bugün de hâlâ birçok köylerimize tek öğretmen göndermek durumundayız. Tek öğretmenin beş sınıf ile öğretim yapması birçok öğretmeni işinden bezdirmekte ona birçok yükler yüklemektedir. «Anton Sickinger ve Manheim Sistemi» başlıklı iki yazısı ile 20. yüzyılın pedagoji tarihinden birkaç sayfayı tanıtırken bu sistemden, bizim birleştirilmiş sınıflar öğretiminde de yararlanabileceğimizi belirtiyor. (İlk Öğretim. Cilt : 15, sayı : 284-286).

Öğretmenlerin Üniversitelerde Okumaları Sorunu :

Fuat Gündüzalp, zaman zaman, gazetelerde çıkan haberler ve Bakanlık uygulamaları üzerine düşüncelerini yazıyor. Bu arada 1952 yılında İstanbul Üniversitesi'nin aldığı bir kararı eleştiriyor : O tarihte bir gazetede çıkan habere göre, İstanbul Üniversitesi —iktidardaki hükümet programında bulunmasına karşın, lise olgunluk diploması olmayanları, bu arada öğretmen okulu ve eğitim enstitüsü mezunu olanları üniversiteye kaydetmiyor. Bunu anlamsız bulan Fuat Gündüzalp, İlk Öğretim dergisinde yazdığı «İlkokul Öğretmenlerinin Üniversitede Okumaları Meselesi» başlıklı yazısında eleştirdikten sonra, yazısını şöyle sonuçlandırıyor :

«Bugün öyle bir çağda yaşıyoruz ki, birçok uluslar, üniversitenin kapılarını liseden iki yıl daha fazla öğrenim görmüş olan eğitim enstitüsü mezunları düzeyindeki insanlara kapalı tutmak şöyle dursun, derli toplu bir orta öğrenim görememiş ve fakat kendi kendini yetiştirmiş halk çocuklarına bile ardına kadar açık bulundurmaktadır... İşte görülüyor ki, İstanbul Üniversitesi, bu dava için büyük bir anlayışsızlık göstermiştir. Bu durum karşısında insanın kendi kendine soracağı geliver : Dünyanın aîdisinden bu kadar habersiz olan bir üniversite idarî muhtariyete lâyık mıdır?» (İlk Öğretim, Cilt : 17, sayı : 388. 1 Haziran 1952). Yine aynı gazetesinin 340. sayısında üniversiteler karşısında eğitim enstitüleri sorununa değiniyor. Bu yazıda üniversite mezunlarının işsiz kalınca ortaokullara öğretmen olarak atanmalarına karşı çıkıyor. Bu tür işsizliğe karşı başka çareler aranmasını istiyor. Daha çok kırsal bölgelerdeki orta okullara aidecek öğretmenlerin zorunlu hizmeti olan eğitim enstitüsü mezunları arasından, onların oralarda sürekli kalmalarını sağlamak bakımından, daha doğru olacağını savunuyor. O zamanki yöneticilerin gözlemlerinin de böyle

olduğunu belirtiyor. Üniversite mezunları böyle okullara verilmek istendikleri zaman «Biz, orada nasıl yaşayabiliriz?» diyerek yapılan atama önerilerini kabul etmediklerini vurguluyor.

Diğer Genel Sorunlar :

Fuat Gündüzalp, zaman zaman diğer genel eğitim sorunları içeren yazılar da yazmıştır. «Genel Kitaplıklar Ne Halde?» başlıklı yazısında kitaplıklarımızın çalışma şeklini eleştirmekte, başka ülkelerle karşılaştırmasını yapmaktadır. Genel kitaplıklardan yaz tatilinde, hafta ve bayram tatillerinde, hükümet dairelerinin ve okullarının açık olmadığı saatlerde de yararlanılmasını istemektedir. (İlk Öğretim. Cilt : 18, sayı : 341, s, 4-5.) 1 Ekim 1952.

Yazılarında yabancı ülkelerdeki eğitim akımlarına da yer vermiş, bunlarda ülkemiz için yararlanılabilecek noktalar bulmaya çalışmıştır. «İsviçre'de İlköğretim» başlıklı yazısında İsviçre eğitimini şöyle değerlendiriyor: «İsviçre, herhangi bir sistemin bütün ülke ölçüsünde uygulanmasına hiç de elverişli bir ülke değildir. Burada okulculuk alanında kabul edilmiş olan esas ilke şudur : Gerçekçi olmak, hal ve şartlara uymak, gerçek hayatın çeşitliliğini teşkilâtın içine sokmak. İsviçre maarifinin en önemli ortak özelliği, hangi sosyal ve ekonomik mevkie mensup aileden olursa olsun her çocuğun ilkokulda okuması mecburidir. İsviçre halkının tek bir ulus halinde birleşmesine hizmet eden ve bu halka demokrasi ruhunu aşıl原因an da işte bu ilköğretimdir. (İlk Öğretim. Cilt : 16, sayı : 319-320. 15 Mayıs 1951).

Fuat Gündüzalp, öğretmenlikte meslek heyecanını diri tutmak sorunu-na da büyük yer vermiştir. Sâti Bey zamanından beri bunun oldukça büyük ölçüde gerçekleştiğine inanıyordu. Bunu sağlamak için devlete, yöneticilere ve kuruluşlara düşen ödevler olduğunu vurgulardı. «Meslek Heyecanını Diri Tutmak Meselesi» başlıklı bir yazısında bu konudaki önerilerinden biri şudur :

«Öğretmenlerin meslek heyecanlarını besleyecek yayınlara, konferanslara tartışmalı toplantılara bugünkünden çok daha fazla önem verilmelidir. Özellikle meslekte büyük başarılar göstermiş ve meslek heyecanını yıllarca ve her şeye rağmen, diri tutabilmiş meslektaşları arayıp bulmalı bunları —her türlü vasıtaya başvurmak suretiyle— örnek olarak bütün meslektaşlara tanıtmalıdır.» (İlk Öğretim.. Cilt : 17, Sayı : 326, s. 4244-4245).

1950'lerde yazılmış olan bu satırlardaki görüşlerin daha sonraki eğitim çalışmalarımızın gelişmesinde etkili olduğu söylenebilir. «Yılın Öğretmeni»ni seçme işi, bu düşünüşün bir parçası olarak değerlendirilebilir; fakat onun demek istediği bundan daha farklıdır, sanıyorum.

(Eserleri gelecek sayıda tanıtılacaktır.)

M. FUAT GÜNDÜZALP

— III —

Cavit BİNBAŞIOğLU

C — ESERLERİ VE EğİTİM DEğERLERİ

M. Fuat Gündüzalp, genç yaşıta yazı hayatına başlamıştır. Anlattığına göre, ilk yazısı, Eskişehir Öğretmen Okulu öğretmeni iken 1920 yılında orada çıkan —adını yanlış hatırlamadıysa— Yeni Dünya adlı bir gazetede çıkmıştır. (Bu gazeteyi Millî Kütüphanede bulamadım.) O günlerde öğretmen okullarının kapatılacağına dair haberlerin yayılması üzerine «Aklı Başında Olanların Nazarı Dikkatine» başlıklı bir yazı yazmış. Bu yazıda öğretmen okullarının önemine ve değerine dikkati çekmiş, kapatmalarının akla aykırı olacağını ileri sürmüştü. Bunun üzerine Millî Eğitim Müdürü kendisini çağırılmış, konuşmuş. Daha sonra, bu düşünceden vazgeçilmiş. Bundan sonra o gazetede başka yazı yazmamış.

Fuat Gündüzalp, ilk kez 16 Temmuz 1921'de Ankara'da toplanan Maarif Kongresine katılıyor. Bu kongrenin tutanakları yayımlanmadığı için ileri sürdüğü fikirleri bilmiyoruz. Fakat, bundan üç yıl sonra 1924'te Sivas Vilâyet Matbaası'nda bastırıldığı «Talim ve Terbiye Teşkilâtımızda Buhran» adlı kitabındaki fikirleri savunduğu anlaşılıyor. Genç yaşıta katıldığı bu kongrede yaptığı konuşmalarla o zamanki yaşlı başı çoğu ün yapmış meslektaşlarına ve millî eğitim yetkililerine kendini tanıtmıştır. Sözü geçen kitabının «Birkaç Söz» başlıklı önsözünde resmî nitelikteki kararlara da değinmiştir. Kitabına şöyle başlıyor : «Vehbi Bey'in Maarif Vekilliği zamanınca bütün öğretmenlerden, kendi dersleri alanında incelemeyi içeren birer kitapçık istenmişti. O zamanlar idadi müdürü idim. Ülkemiz eğitim ve öğretim örgütündeki bunalıma ve bunun ortadan kaldırılması çarelerine dair söylemek istediklerimi, arzedilmesi ve açıklanması için uygun bir fırsat ortaya çıkmış değildi. İşte bu esercik, o zaman kaleme alınıp Bakanlığa sunulanın, yeni bazı inceleme ve deneyler eklenmesiyle biraz değıştirilmesi ve genişletilmesinden meydana gelmiştir.

Bunu yayımlamaktan amacım, yıllardan beri resmi ve gayri resmi birçok tartışmalara yol açan ve son zamanlarda Heyeti İlmiye kararları ile

kesin bir şekle sokulmuş gibi görünen çeşitli eğitim ve öğretim sorunları ve özellikle örgütü hakkınca bir Anadolu öğretmeninin nasıl ve neler düşündüğünü millî eğitim ilgililerine bildirmektir.» (Sayfa: 3)

Kitabın kapağında «Büyük Millet Meclisi Maarif Encümeni Azası Muhteremine İthaf...» ibaresi vardır. Buradan, bu kitabın o zamanki Büyük Millet Meclisi Millî Eğitim Komisyonu üyelerine gönderildiği anlaşılıyor.

Önsözden sonra kitapta şu bölümler vardır: 1 — Ülkemizin Ekonomik ve Toplumsal Hayatına Genel Bir Bakış, 2 — Ülkemizin Eğitim ve Öğretim Hayatına Genel Bir Bakış, 3 — Okulların ve Öğrencilerin Sayıları, 4 — İlköğretim Zorunluğu Sorunu, 5 — Ulusal Karakterimiz ve Örgütlülük, 6 — Özel İdare Sorunu, 7 — Yönetim ve Teftiş İşleri, 8 — Eğitim ve Öğretim Mesleği, 9 — Öğretmen Okullarının İslahı, 10 — Ortaokulların İslahı. Kitap, Arap harfleriyle basılmıştır ve 98 sayfalıktır. (Kitaptaki fikirlere önceki yazımızda değinmiştik. Daha fazla bilgi için de Çağdaş Eğitim'in 90. sayısında çıkan yazımıza bakılabilir. Haziran, 1984) F. Gündüzalp, her zaman yaptığı gibi, bu kitabında da bilinen bilimsel bilgilerle kendi ülke gerçeklerimiz arasında bir ilişki kurmuş ve önerilerini bu gerçeklere dayandırmıştır.

İkinci kitabı Almandan bir çeviridir. Kitabın yazarı üniü eğitimci G. Kerschensteiner'in yeğeni olan Mans Brückl'dür. 1930'da Almanya'ya gittiği zaman, bu büyük eğitimciyi aramış, fakat rahatsızlığı dolayısıyla görüşememiş. O sırada tanıştığı yeğeni, ona Hayat Bilgisi öğretimiyle ilgili kendi kitabını vermiş. Yurda dönünce Fuat Gündüzalp, bu kitabı, «İk Toplu Tedrisin Temeli Olmak İtibariyle Hayat Bilgisi» adıyla Türkçeye çevirmiştir. Bu kitap, gerçekten, gerek o tarihlerde, gerekse daha sonraları bizde Hayat Bilgisi dersinin gereği gibi anlaşılmasına yardım etmiştir. Bu kitap, İstanbul'da 1932 yılında Resimli Ay Matbaası'nda basılmıştır.

F. Gündüzalp eserlerini daha çok mesleğinin son yıllarında yazmıştır. G. Kerschensteiner'in ünlü eseri «İş Okulu Kavramı»nı Türkçeye çevirmiş ve 1947 yılında bu eser, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından bastırılmıştır. Bu eseri niçin çevirdiğini, kitaba yazdığı önsözde şöyle anlatır:

«Eğitkenimizin bütün dünyaya ün salmasının en başta gelen sebeplerinden birisi, kendine göre bir «iş okulu» anlayışına malik olmasıdır. Yirminci yüzyıl eğitim biliminin en önemli konularından birisi de işte bu «iş okulu», «etkinlik ilkesi» kavramlarıdır. Elinizde bulunan bu kitap, tam da bu kavram hakkında —yani onun eğitsel sisteminin en büyük temel taşı hakkında— çok aydın bir fikir vermek için yazılmış; Türkçeye de bunun için çevrilmiştir. Eserde iş okulu kavramı sadece ilköğretim çerçevesi içinde ele alınmış değildir; ortaokul ve liselerde okutulan derslerin de iş ilkesine göre nasıl bir şekle alması gerekeceği kitabın en çok merakla okunacak

sayfalarını teşkil ediyor. Fakat, bu kitaptan asıl faydalanacak olanlar, ka-
naatimce— ilk ve ortaokul öğretmenlerinden başka, köy ve sanat ens-
titülerimizde çalışan meslektaşlarımızla buralarda öğretmen olmaya hazır-
lanan öğrencilerimizdir.» (Sayfa : 4.5)

Dördüncü kitabı «Teşkilât ve İdare»dir. Bu kitabı Muvaffak Uyanık ile
birlikte yazmıştır. Öğretmen okullarında okutulan «Teşkilât ve İdare» der-
sinin ders kitabıdır? İlk kez 1953 yılında Millî Eğitim Basımevi'nde basıl-
mıştır. Bu kitap 9. basıma kadar ulaşmıştır.

Fuat Gündüzalp'ın büyük emeklerle hazırladığı en önemli çalışması,
6 ciltlik «Öğretmen Meslek Kitapları Kılavuzu»dur. Bu kitapta eğitim, öğ-
retim yöntemleri, öğretim ve eğitim örgütü, eğitim ve öğretim tarihi, ço-
cuk psikolojisi, eğitim psikolojisi, ve ruh sağlığı hakkında Türkçe'de ba-
sılmış bütün kitapların açıklamalı kronolojik bibliyografyası sunulmakta-
dır. Kitabın 1. ve 2. ciltleri Millî Eğitim Bakanlığı tarafından, 1951'de, üçün-
cü cildi 1955'te, dördüncü cildi de 1961'de bastırılmıştır. Beşinci cilt 1984'
te Ankara'da Rehber Yayınevi tarafından bastırılmıştır. Böylece Türk harf-
lerini kullanmaya başladığımız 1928 yılından 1963 yılına kadar yayımlanan
meslekî eserlerin açıklamalı ve ayrıntılı bibliyografyası, kronolojik sıraya
konmuştur. Bu beş ciltte 1200 kitap tanıtılmıştır. Bu kitap, çeşitli açılardan
bir inceleme değeri de taşımaktadır. Böyle bir eser sayesinde her-
hangi bir konuda yayınlanmış olan eserler, yazar ve kitap adına göre ko-
laylıkla bulunabilmektedir. Kitapları tanıtırken yer yer ve zaman zaman de-
ğerlendirmeler de yapmaktadır. Böylece de gençlere gerek eğitim düşünce-
si, gerekse yazma tekniği bakımlarından kılavuzluk etmektedir. Eğitim ya-
zarları da bu değerlendirmelerden yararlanmışlardır.

Aynı dizinin Türk harfleri kullanılmazdan (1928'den) önce yayımlanan-
larını da ayrı bir ciltte toplamıştır. Fakat bu cilt henüz yayımlanmamıştır.
Bu cildin telif hakkı UNESCO Türkiye Millî Komisyonu tarafından satın
alınmış, fakat bugüne kadar yayımlanmamıştır. Bu cildin daha ilginç oldu-
ğunu sanıyoruz. Yayımlandığı zaman Türk Eğitim Tarihi aydınlığa kavu-
şacaktır.

Dördüncü ve Beşinci ciltlerde Türkçe'de en fazla meslek kitabı yaz-
mış olan başlıca eğitimcilerin biyografileri de verilmiştir. Böylece eğitim-
cilerimiz hakkında ilk anda derli toplu bilgi sahibi olmak da bu kılavuzla
mümkün olmaktadır. Böyle bir çalışma şimdiye kadar yapılmamıştır.

Fuat Gündüzalp'ın son eseri İ. Hakkı Tonguç ve M. Rauf İnan ile bir-
likte İsviçreli tarihçi Alfred Rufer'den çevirdikleri «Pestalozzi ve Devrim»
adlı kitaptır. Bu kitap, 1962'de Ankara'da İmece Yayınları arasında çık-
mıştır. Kitapta ünlü eğitimci Pestalozzi'nin görüşleri, tarihsel akış içinde,
bir tarihçi gözü ile değerlendirilmektedir. Eserin başında İ. Hakkı Ton-

günç'un uzunca bir önsözü vardır. Bu önsözde o, şöyle demektedir : «... Türkçe yazılmış eserler onu her cephesiyle bize tanıtamadıkları için, Pestalozzi, tuttuğu işlerin çoğunda başarı gösterememiş, beceriksiz bir eğitmen olarak tanınmıştır. Hakikata pek aykırı olan bu kanaati değiştirmenin tek çaresi, öğretmenleri ve eğitimle ilgili kimseleri Pestalozzi'yi hakiki çehresiyle aksettiren eserlere kavuşturmadır. Elinizde bulunan bu eser, bu bakımdan pek değerlidir. A. Rufer, bilimsel metotlara uyararak, «yeni insan neslinin bu büyük peygamberini» şimdiye kadar pek çok kimselere meçhul kalan cephesiyle tanıtmaktadır. Pestalozzi'yi bu kitapta «serbestlik», eşitlik ve kardeşlik» prensiplerini en temiz bir şekilde şahsında tecessüm ettiren» demokrasi ülküsünün asil bir temsilcisi» olarak belirtilmekte, «refah ve saadet sağlayıcı devlet» vasıtasıyla insanlığı içine düştüğü felaketin bataklığından kurtarmaya var kuvvetiyle uğraşan cumhuriyetçi bir kahraman olarak göz önünde canlandırmaktadır.» (Sayfa : 3)

M. Fuat Gündüzalp'in başlıca görüşlerini ve çalışma alanlarını, ortaya koyduğu eserlerini, bunların Türk eğitimi içindeki yerini ve değerlerini kısaca belirtmiş bulunuyoruz. Öğretmen meslek dergilerinde yazdığı pek çok yazılarında işlenen genel tema da bunlardır. Özellikle, Öğretmen Meslek Kitapları Kılavuzu'nda yer alan kitap tanıtımları, kitap haline getirilmezden önce, kitap yayımlanır yayımlanmaz, sıcağı sıcağına dergilerde ayrı yazılar halinde yer almıştı. Kitapları, arayıp bulmak, okumak, değerlendirmeye nitelikte yazı haline getirmek, başlı başına büyük bir hizmettir.

Dünya Eğitim Tarihi'nde yer alan M. Pestalozzi, G. Kerschensteiner ve J. Dewey gibi iş eğitime, yaparak ve yaşayarak öğrenmeye, etkinlik ilkesine eğitimde büyük yer veren büyük eğitimcilerin fikirlerini Türk öğretmenlerine tanıtmaları, bu fikirlerle ülke gerçekleri arasında bağ kurarak yeni eğitim fikirleri üretmesi, bunları durmadan kamuoyuna yansıtması da ayrıca değerli birer hizmet olmuştur.